

Текстът е извадка от: Мирчев, Михаил. *Преструктуриране на политическото пространство и властта география: в перспективите на България, Европа и Света*. В: „Преструктуриране на политическото и идеологическото пространство в България, Европа и Света”. Издателски комплекс – УНСС, С., 2015, с. 17-27.
http://www.assa-m.com/kniga_pdf/k14_MM_%20Plenaren_doklad.pdf

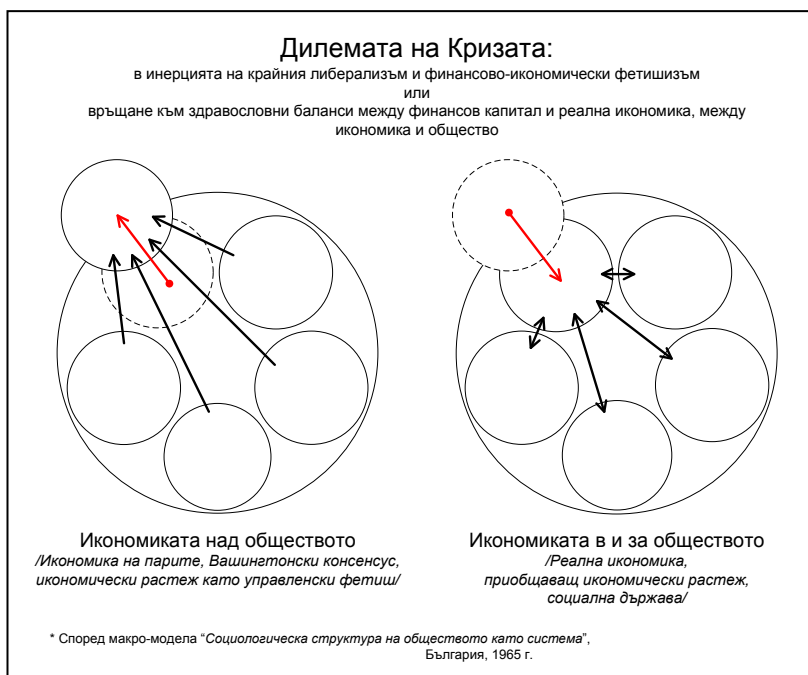
КРИЗАТА '2008-2014: РЕАЛЕН МАЩАБ И СЪЩНОСТ

**Структурно противоречие в материалното производство.
Възраждане на класовия антагонизъм.
Моделът на Новия Световен Ред от 90-те.
Инструмент за анализ на Кризата**

Кризата през 2007-2008 г. започна като ипотечно-застрахователна и банково-финансова. След това се оказа, че е криза на деиндустриализираната „развита” икономика, която бе препълнена със спекулативни финансови и корпоративни балони. На първо място в САЩ, но и в много от страните в Западна Европа. За периферните страни на тази имперска структура, като България, изобщо да не говорим – мащабна деиндустриализация, рязко свиване на реалната икономика, раздуване на спекулативната „икономика на парите”, масово снижаване на стандарта и качеството на живот, рязка и вече класово непоносима социална поляризираност, наред с криминализация на икономиката и мафиотизиране на властта. Всичко това е **основното структурно противоречие** в сегашната икономика като основна сфера – подсистема на обществото като цяло.

СТРУКТУРНОТО противоречие в сферата на материалното производство

В сферата на материалното производство (ядрото на икономиката)¹ има структурно противоречие – между произвеждащата и спекулативната икономика, между легитимната и черната икономика, между българската и офшорната икономика, между обществено отговорната и алчната икономика на „корпоративните психопати”. То генерира съответни деградиращи процеси и разцепвания във всички останали сфери на обществото – оттук се получава **системното дестабилизиране на обществото**

като цяло. А след дестабилизирането закономерно идва примитивизирането на всички основни сфери и институционални системи в обществото и държавата.

През първите години на Кризата (2008-2010), а и досега, се използва средството „аустерити“, изразяващо се в „наливане“ на обществените пари в закъсалите частни банки. Някои използват метафората, че това е все едно да „гасиш огъня като хвърлиш дърва в него“. Виждаме, че резултатът за 6 години е общо взето плачевен. Банките не фалират, не понасят вина, не поемат отговорност. Обратно, те забогатяват още, стават още по-безогледно безотговорни, пораждат изостряне на основното структурно противоречие в икономиката и обществото, деформират демокрацията и политиката, подлудяват народите и ги революционизират. Последното е неочаквано за тях, но е неизбежно, то е обективно закономерно.

Глобализацията, особено след 2001 г. и по-общо след 1990-та година, доведе в много ускорен темп (така нар. компресия на историческото време) до критична, много рязко изразена, с големи дози **гражданска нетърпимост, социална поляризация**. Не само в страни като България, където някой може да каже nihilistisch, че по принцип сме бедни и няма как социалната структура да не бъде поляризирана, но и в целия Западен свят. Богатите страни се революционизират дори преди победните. Това вече наистина е симптом, че **Кризата е същностна, че е Криза на модела, а не е периферна**, не е само в една от сферите или само в един от елементите на кризисната сфера. Не е само в икономиката, не е само във финансовите институции и банките.

На първо място, в „най-богатите“ САЩ са достигнати критични степени на социална поляризация. Нетърпима социална поляризираност, която превръща олигархичните кастови елити в „корпоративни психопати“², а огромната маса население, което е изтиквано към гето-мизерия, вече се революционизира и излиза на улицата, за да излива гнева и агресията си. Дори в САЩ!

Възраждане на класически КЛАСОВ АНТАГОНИЗЪМ

Всичко това показва, че кризата **не е просто банково-финансова** или ипотечно-застрахователна, или само икономическа, или само на долара като доминираща световна валута³. Тя е **криза на цялата структура на обществото**, на властта и начина на функциониране на обществената система, разбира се – и на социално-класовата стратификационна пирамида и нейното смачкване в средата (среден и нисък слой на средната класа), полярното разкъсване на елита, отделянето на олигархична безконтролна кастова шапка, както и с премазване на огромна част от работещите и населението като цяло, премазване и избутване надолу към критично обедняване, нетърпима бедност, гето-мизерия и деформиращо социално изключване.

Всичко това се поражда от икономиката и финансите. Кризата се пренася и поражда другите сфери на обществената система. После, от тях, се връща обратно като бумеранг и усилва спиралата на кризата в икономиката. Раждат се демографските кризи и анти-малцинствените репресивни и расистки тенденции. Оттам се генерира дестабилизиране на държавите и се заговаря за смяна на системата и на политическия модел. **„Смяна на системата“, това е ключовият революционен политически лозунг днес**. Вкл. в „системата“ на Глобалния Нов Световен Ред след 1990 г.

Стигна се до **възраждане на класическия класов антагонизъм** (по Карл Маркс). Например, в една държава като Испания, с много митинги през миналата 2013 година, класовият антагонизъм беше ясно артикулиран. Работниците са на улицата, за да атакуват не просто елитите, а олигархично-капиталовите елити и техните основни инструменти – банковата система, от една страна, и от друга – политическо-административно властовата система. Така, след като имаше

идеологическо запечатване в идеологемите на така нар. Глобализация, сега избуява нещо, което се нарича Алтер-Глобализация. Това е новата контра-култура днес в политиката.

Става дума за идеологическа преоценка и дори за отхвърляне на всички основни „евро-атлантически ценности“. Глобализацията преди да загине властово и финансово, медийно и пропагандно, военно и имперски, започва да загива ценностно и морално. Снобизмът спрямо глобализаторите се стопява. Конформизмът и страхът от тях се изпарява. Примиреността и битовото атомизиране на глобалистките „едноизмерни човечета“ (по Херберт Маркузе⁴) вече се революционализира политически и организационно. И забележете, че това не са хора и мощни движения от другия, не-Западен свят. Те са от сърцето на имперския Западен свят, от сърцето на Новия Световен Ред от 90-те, от имперския център – САЩ.

Сега, в началото на 2014 г., докъде стигна Кризата?

До една серия от локални войни и много подозрителни, уж демократични, „цветни“ революции. Всички те също са форма на война, но във формата на гражданско стълкновение вътре – едната част от населението се изправя срещу другата. Някаква опозиция срещу официозните политически институции и власти. Тези арабски пролети, оранжеви революции, демократични интервенции, хуманитарни бомбардировки и симулиране на радикални групировки са подозрителни. Нека си припомним държавите, които на практика бяха завзети отвън или взривени отвътре само в последното десетилетие: Ирак, Либия, Египет, Сирия. Това са все големи държави, изключително силни държави, икономически проспериращи държави. Проблемът им е, че те поискаха да се еманципират от колониалните формули и зависимости от „великите“ западни държави. Поне от 2010 г. непрекъснато се говори, че ще има подобна война в Иран – огромна държава, изключително силна, еманципираща се. И сега Украйна – огромна държава, с изключителен потенциал.

Дали става дума за някаква криза в сегменти на обществото или за криза на системата на световното общество?

Моделът на натрапвания еднополюсен НОВ СВЕТОВЕН РЕД от 90-те

Ще цитирам Франсис Фукуяма, който казва директно: *„Провалът на Уолстрийт (визирайки началото на кризата от 2008) дискредитира неолибералния модел в днешния свят“*. Този цитат е от статия в „The New Republic“ и е откъс от неговата книга, публикувана през Октомври 2014 г., а именно *„Политическият ред и политическият упадък: от индустриалната революция до глобализираната демокрация“*⁵.

Упадък, това е възловата дума и на Збигнев Бжежински в неговата книга от 2012 г.

Интересно е какво те определят като сбъркано в неолибералния модел. Според Фукуяма, цитирам: *„... всъщност е нарушен и изпуснат балансът между икономика и политика, между сферата на материалното производство и икономиката, и другата основна сфера на обществото – на политиката и властта“*. Това е класически случай, когато има свръх-концентрация на капитала в управляващата класа, в олигархичната му недосегаема от демокрация и закон каста. Тя продължава да управлява и да се облагодетелства, и самопривилегирова за сметка на социалното битие и прекъсване на перспективата на огромни маси от хората – 1% срещу 99%, 0,01% срещу обществото. Огромни граждански маси надолу по стратификационната пирамида, под високата експертна средна класа, губят благоденствието си и перспективи. Не само ниските аутсайдерски слоеве, но и огромна част от интелигенцията, технологичните работници и техници, голяма част от средната класа, масовото чиновничество. Те са жертвани от свръх-концентрацията на

капитал, при това във все по-беззаконни форми. Рязко се разтварят социалните разломи (по Фукуяма, 1999), скъсват се социалните връзки (анти-кохезия).

Всъщност, когато икономиката има обективна нужда от един тип управление, а политическата надстройка прави точно обратното, се получава структурен антагонизъм между тях. Това е така нар. **революционна ситуация** по Маркс. По същество това сега го казва и „гуруто“ Франсис Фукуяма, преоценявайки собствената си апологетика от началото на 90-те години. В новия си анализ той продължава много интересно: *„Либерализацията през тези 20 години, в които тя беше налагана в целия свят – докъдето можеше да бъде достигнато, има един голям плюс. Либерализацията с нейните формули носи позитиви в реалния сектор. Определени позитиви в реалния икономически сектор, но заедно с това – пълен банкрут и пълен провал във финансовия сектор. А кое е по-силното в момента в икономическата структура и икономическия процес – това е безспорно финансовата доминация“*.

Така определените от Фукуяма негативи, точно те, ни управляват в момента. Поради това имаме проблеми. Първо, с деиндустриализацията. Второ, с рязкото снижаване на нормата на печалба в реалния сектор. Трето, изпадане в зависимости и премачкване на масовия среден и дребен бизнес. Либерализацията, когато я има реално, носи плюсове в реалния сектор на икономиката, но тя носи минуси във финансовия сектор, когато той бъде монополизирани и доминира тоталитарно над всички и всичко. Създават се големи проблеми с разпределението. То се феодализира полярно, стига се до **изострена до нетърпимост социална поляризация**.

Либерализацията дава големи предимства и привилегии, плюсове и перспектива за високообразованите, за космополитните елити – това е безспорно. Същата тази система премазва работническата класа, ниските трудови и професионални, както и аутсайдерските прослойки. Бих добавил, че премазва и средната класа, защото през този период (двадесет и няколко години), тя се сви като бройка два-три пъти.

Ниската средна класа бе дестабилизирана и голяма част от нея **бе декласирана**. Така тя загуби основните си качества – например, да се бори за демокрация и граждански свободи. По тази ос на трансформиране масовата ниска средна класа се откъсва от върха на пирамидата, поглежда с ужас към нищетата на ниските работнически прослойки. Накрая, вместо гражданска маса, активно поддържаща реалната демократичност и спазването на закона, става обратното – гражданска маса, която подплашено качва на власт брутални тоталитаристи и дори фашисти. Това е описано и обяснено от Ерих Фром в „Бягство от свободата“, относно Германия в началото на 30-те години.⁶ Политическата деградация в България след 2005 г., с главен герой мутро-бабаита Бойко Борисов и неговата мафиотизирана ГЕРБ, има същата широка гражданска основа.

Деградирайте „човешкия матр’ал“ в обществото, после чрез неговата подкрепа и подкупна зависимост ще извратите изборния процес, ще вземете и удържите властта, накрая чрез нея ще деградирате икономиката, държавната администрация, атмосферата в публичния живот и медиите. Това, за жалост, е ефективен механизъм за превземане и извращаване на демокрацията, за мафиотизиране на властта и администрациите, за обезсилване на държавата. Социалната база на този процес – смачкването надолу на стратификационния профил на реалното общество, ще покаже ясно по-надолу.

Нататък Фукуяма продължава с друг голям минус на либерализацията и налагания от нея обществен модел. Това е **борбата срещу протекционизма**, икономическия и културния

протекционизъм, тоталната борба до превръщането му в една от най-срамните и идеологически неприемливите думи.

Какво означава протекционизъм?

Това е българската държава да си пази българския бизнес, гръцката – гръцкия, унгарската – унгарския. И не само да ги пази и съхранява срещу силата и бруталността на глобалните корпорации и техните местни посланици, но и частично да ги привилегирова пред големите световни корпоративни и финансови акули. Само така „родният“ бизнес би имал сила да оцелява в конкурентния сблъсък – да не бъде погълнат от корпоративните акули, да не бъде превзет от хиперголемите пари, да не стане антинационален под колониално господство на „стратегически инвеститори“.

Глобализацията ни натрапи отваряне. Това „отваряне“ **обезсилва реалната икономика**. И е един много специфичен механизъм, чисто икономически, преди това политически и идеологически механизъм. Отваряне на държавните икономики за финансовите потоци и на голяма доза безконтролност върху всичко това. Това е начинът да се убиват реалните икономики и да се надува финансово-банкерско спекулативен балон. Това е основният механизъм на съвременния империализъм. В България той идва от САЩ като глобална имперска сила. Идва и от Турция като регионална имперска сила. Първо са парите. После са условията за натрапени реформи. Накрая са насилва променени държава и общество, които са все по-враждебни спрямо своя народ, все по-неудобни за живеене, все по-прогонващи към емиграция – за да оцеляват хората ценностно и цивилизационно.

И накрая Фукуяма казва: „липса на умереност“.

Продължавам да цитирам: „това, в което ни превръща неолибералният модел, е бедствие. **Защото липсата на умереност означава една дума, която не се използва: алчност, ирационална алчност на елитите**“. Забележете, казва го не друг, а Фукуяма, който е класик в апологията от началото на 90-те, когато Глобализацията на Еднополюсния ред бленуваше историята да приключи своето развитие и да застине под силата на САЩ. Казва го Фукуяма, изразителят на самодоволството на износителите на „свобода, права, демокрация, мултикултурализъм“, и в края на краищата – отварящ умовете за възприемане господството на американските интереси върху целия свят.

Като определям Фукуяма за апологет, не го съдя. Само акцентирам на основния му смислов код отпреди 22 години.

Когато е писал книгата „Крайът на историята“ (1992)⁷, дори един такъв огромен учен и мислител може да се подведе. Въпросът е след това, когато вижда фактите от живота, когато тези факти ревизират неговата постановка, обективно оспорват неговия модел и теоретичен подход, възприетата от него идеологическа схема, която той обосновава със своите теории и прогнози, тогава да има силата и смелостта да каже: „Аз не бях прав!“. Всъщност, ако сравним „Крайът на историята“ (1992) с новата му книга от тази година (2014), това сякаш са двама учени с две различни теоретични доминанти, с две проекции върху световната история.

Освен всичко, в днешно време виждаме, че идеологиите толкова мощно се върнаха в живота и в политиката. Под знака, силата и енергията на идеологиите ще бъде объркана цялата 2014 г. и ще видим как ще излезем от нея след 2015 г. Разбира се, като метафора, преди около 5 години излезе сборникът „Връща ли се часовникът назад“ на Умберто Еко. Той нито е икономист, нито е социолог, нито борави със статистика, но има сетивност към реалното общество като един гений. В неговата логика, ние можем да допълним и кажем, че **2014 обръща посоката**.

Вероятно през 2015 ще наберем скорост в обратната посока, обратно на Милтън Фрийдмъновия нео-либерализъм. Тази обратна посока ясно и аргументирано е формулирана от Даниел Бел⁸. Още през 1976 г. Той също е от САЩ. Още тогава Бел предлага алтернативно мислене, алтернативно мислене спрямо онова на „чикагските момчета“.

Според Бел **печелившата формула за обществото**, дори в епохата на Глобализация, е: „социалист в икономиката, либерал в политиката, консерватор в културата“.

Социалист в икономиката, за да бъде тя не само в полза на „корпоративните психопати“, разболели се от алчност и високомерие, а за да бъде „приобщаваща икономика“, както е записано в евро-стратегията „Европа 2020“. **Либерал в политиката**, за да има реална демократичност, политически плюрализъм, многомерно гражданско представителство във властта и политиката. **Консерватор в културата**, за да не се обезличават народите и нациите, за да съхраняват своята идентичност и социален характер дори в епохата на мултикултурализъм.

Тук може да споменем и други автори.

Другият всеизвестен апологет на цивилизационното превъзходство и световното господство на САЩ е Збигнев Бжежински. Той сега вече говори, че трябва да се смени моделът. През последните години издаде книги, в които последователно развива аргументация, че Америка

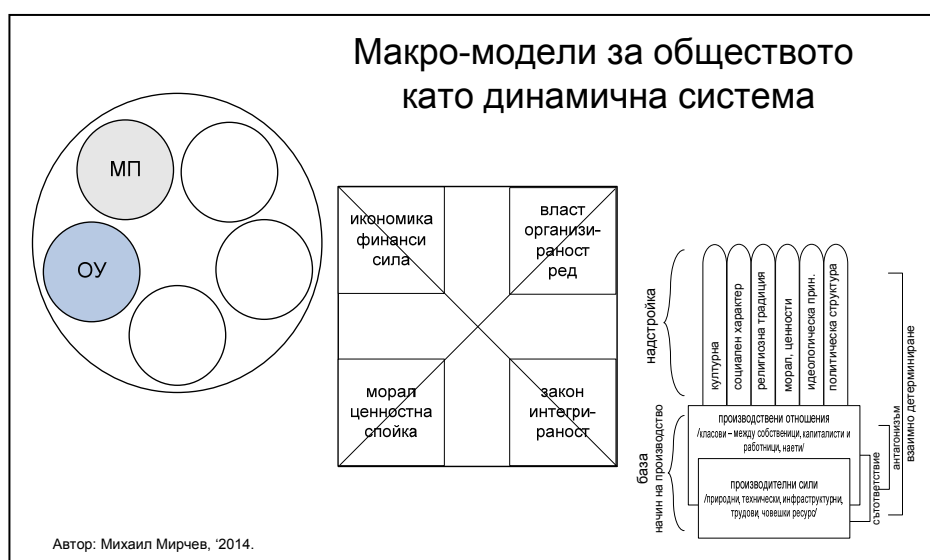
трябва да си смени модела, а след това – модела на глобализиране на останалия свят. Според Бжежински, ако не го направи, самата Америка ще катастрофира и ще се разпадне като общество. Визира времето до 2025 г.

Нека видим и Джордж Сорос, един от неочакваните и най-странни критици на този модел. Той не обобщава теоретически, но в много възлови моменти казва: „*Стига толкова! Трябва да се върнем назад и малко да променим съществени неща, иначе самите ние ще катастрофираме*“.

Преди тях е нобелистът Джоузеф Стиглиц, който е „придворен“ макроикономист от 90-те години. Но от 2003 г. е написал вече 3-4 книги, които са принципно критични към модела.

Другият водещ макроикономист, нобелов лауреат, Пол Кругман, развива подобни тези. Изключително активен, все по-политизиран. Да не говорим за все по-модерния Томас Пикети и Петер Шиф, за Ричард Уолф и Дейвид Харви. Да не говорим за Ноам Чомски и Нейоми Клайн, за Славой Жижек.

Интелектуалната съпротива вече набра огромна мощ. Бедата на Глобализацията и глобализаторите е, че вече не могат да заглушават гласа ѝ, да изгарят или скриват книгите. Това вещае победа за Алтер-Глобализацията. При това в скоро време.

Инструмент за анализ на КРИЗАТА: на причините и за изходите

Като говорим за модел, имаме ли инструмент, чрез който не просто да вдигаме лозунги „*дайте да сменяме модела*“, а да използваме някакъв методологически ориентир, структурно-функционален, за да можем да даваме препоръки. Кое точно в системата на обществото е объркано и разбъркано, изведено или разцепено, направено неефективно? Нужен е ясен отговор, за да можем да оздравяваме отделните елементи и след това функционалните връзки между тях. На мен са ми известни, доколкото съм образован социологически и политологически, **три макромодела**, които ни дават **методологически ориентир**. Бихме могли да ги използваме.

Обяснението тук върви исторически отзад-напред.

Започвам с кръглия макромодел, българския. Той е конструиран през 1965 г. Продължавам да смятам, че има изключителна евристична сила.

Преди него е класическият модел на Парсънс (1951), разработван от 30-те до 50-те години на ХХ век. В него е въплътен и се надгражда кибернетичният модел за системата на обществото като начин на функциониране, цикълът на **нормативната информация** в системата, както и **цикълът на нейната енергия**, за да се справя с рискови предизвикателства или нови възможности.

Българският модел, бих казал, търси обяснение за **производителността на системата**, не просто за устойчивостта ѝ. Системата, която, когато функционира, може да произвежда блага и относително хармонично да ги разпределя, за да може да се саморазвива след това. Моделът на Парсънс търси отговор на основния въпрос – как системата да бъде интегрирана, да се постигне максимален интегритет – и вътрешен, и с външната среда, за да бъде на тази основа **устойчива, производителна и ефективна**.

И последният модел, първи по време, е този на Карл Маркс. Марксовата теория за **системното устройство на обществото**, за фундаменталното обществено противоречие, от което се генерират политическите революции, за ценностната и идейната надстройка в реалното общество. Забравеният Маркс с неговата база и надстройка, с класовите отношения и антагонизъм се завръща на сцената. Отхвърленият Маркс отново показва гениалността на теоретико-методологическото си творение отпреди 150 години. Книгите на Маркс вече са сред най-продаваните в Лондон и дори в САЩ. Това е симптоматично.

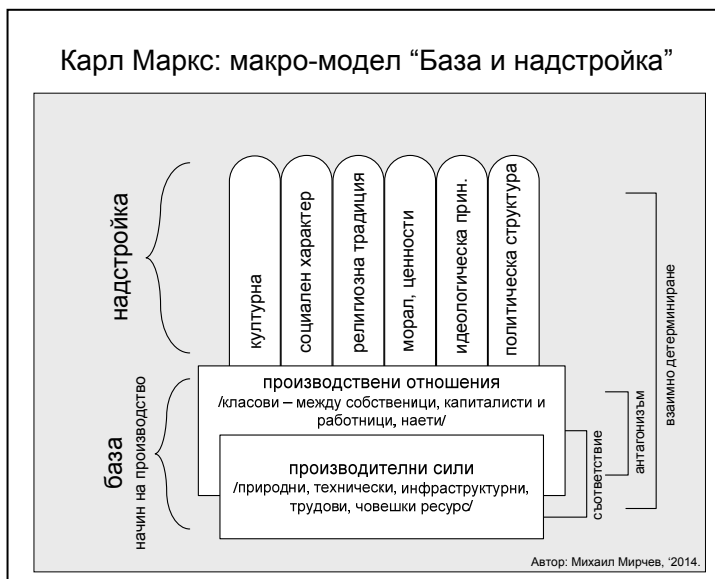
Марксовият модел откроява първичното и вторичното в обществената система и затова не случайно са избрани термините „база“ и „надстройка“. Не че надстройката е безсилна спрямо базата. Има определени ситуации, особено политически, в които надстройката се оказва много по-силна и репресираща, и деформираща, и социално-инженерстваща върху базата. Но все пак, от принципна гледна точка, и в по-дългосрочна историческа и времева перспектива, кое е първичното и кое е вторичното?

Нека приложим методологията на макро-моделите спрямо САЩ.

САЩ в момента практически са финансово банкрутирала държава, но все още притежават огромна сила. Нека се запитаме коя е истинската вътрешна тяхна слабост – от социологическа гледна точка, от системно социологическа гледна точка, която ерозира отвътре цялото им общество?

Вижда се ясно чрез модела на Парсънс.

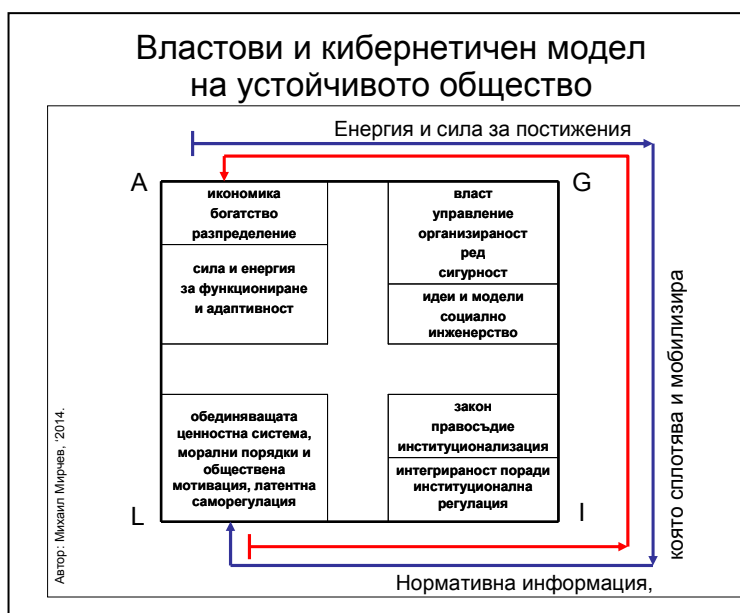
При тях се разпада **латентната спойка (L)**. Там, където е традиционното право по Вебер, където е моралът и гражданските ценности, където би трябвало да действа историческата културна традиция и инстинкт за макро-общност.

След това, тази спойка трябва да се усилва чрез **формално бюрократичното право**, пак по Вебер (I). Там, където вече е правото и законодателната подсистема като универсалната нормативна рамка на всички и всякакви обществени отношения и институционални дейности. Законът е силен, ако стои върху морални смислови кодове, чувство за общност и обща съдба, взаимна отговорност и „органична солидарност“ (по Емил Дюркем). Обратно, законът губи силата си, ако чрез него се злоупотребява, ако е ерозиран от корупция и цинизъм, ако е закон за алчни елити срещу правата и свободите на трудовия народ и срещу устойчивото възпроизводство и благоденствие на нацията. За съжаление, САЩ са затиснати във втория деструктивен практически вариант.

Следва системният ефект от **институционално регулиране** на обществените отношения и дейности чрез властта (G). Властовите органи и учреждения дефинират адекватните за обществото общодържавни цели и осигуряват тяхното постигане. Или обратното, властта действа за непостижими „национални интереси“, предизвиквайки войни и хаос навън, обедняване и поляризация по Света. Но това и така не може до безкрайност. Бумерангът се завръща, тръгва от САЩ и се завръща в САЩ. Светът се опълчва, свива географията и силата на долара, изтегля си капиталите, постига технологично военно превъзходство, отхвърля „евро-атлантическите ценности“, отказва се от либералната демокрация, успешно експериментира нов конвергентен обществен модел (Китай, Русия, Турция, ...).

Икономиката е последният елемент (A). Кога може да е ефективна икономиката, но не само като печалба и пари, а от гледна точка на системата на обществото? Когато, първо, е запазена гражданската морална връзка и бизнесмените не са алчни психопати.

Когато след това се спазва законът. И когато има, като надстройка, перспективна държавна регулация.

За съжаление, първото изчезва до голяма степен, а второто и третото, дори и в страна като САЩ, стават все по-неефективни. Така държавата изпуска лостовете на регулацията. В резултат, накрая, икономиката става безконтролна, мегакорпорациите си приватизират обществото като цяло, олигархията затъва в психопатията на самоцелната алчност и кастовото самоизолиране. И тогава какво? Ами **системата кумулира кризисност, натрупва вътрешен потенциал за самовзривяване**. Като комплексен резултат от системна нефункционалност.

Точно по тази логика апологетът Бжежински, доколкото освен апологет е и рационален анализатор, говори за „упадък” в системата САЩ, предупреждава за евентуален взрив и разпад на системата, ако упадъкът не бъде овладян и спрян, датира взрива на системата дослед само 13 години (по Стратегическа визия, 2012).

Проблемът на САЩ е, че **имат желание, но вече не им достига енергията; че полагат усилия, но вече не им достига силата**. Системата на обществото им става нефункционална. Така се разрастват макро-структурните противоречия и несъвместимости, че системата върви към самовзривяване. **Империята ще взриви ядрото си. Точно това ще предизвика новото системно преструктуриране и пренареждане** в Западния свят, а след това в Света като цяло.

Първата вълна вече мина – породена от **финансовата криза** от 2008-ма.

Втората вълна сега се разгръща – породена от **Украинските събития, войната в Сирия и Ислямска държава**.

Третата вълна започна и предстои да се разгръща – **алтернативната световна система** на Евразия и БРИКС.

Четвъртата вълна предстои – **взривяване на целия Близък Изток заедно с Турция**, вероятно заедно с Балканите.

Преструктурирането започна. Вече 7-8 години сме в динамиката му. Предстоят ни още „изненади”.

Да се върнем към концептуалния модел на Парсънз. Защо Парсънз **развива кибернетична надстройка в модела си?**

Според мен, защото проследява взаимната връзка между основните сфери и кумулативните цикли в съвместното им функциониране. За да се постигне съответен общо-системен резултат. За да се постига по-малко конфликтност, по-малко вредителство един срещу друг, по-малко неизползване на реално наличен обществен ресурс.

В края на краищата, за да се постига, първо, **устойчивост**, второ, **икономическа ефективност**, трето, **сила на държавата**, четвърто, по-добра **адаптация в променящите се външни условия и среда**, и чак накрая стигаме до икономиката. Ето, това е кибернетичната част от този модел – това е цикълът на „информацията” (от L, през I и G, до A). Но не на каквато и да е информация, а трябва ясно да кажем: на **нормативната информация за моделите за поведение и дейност** – така че да има **съчетаване между индивидуални, групови, общностни, общодържавни и общонационални интереси**.

Ето, точно този кибернетичен информационен цикъл в обществото на САЩ се разпада. Затова и системата на обществото навлиза в безредие и хаос. Ценностите не свързват. Законът е за злоупотреба. Властите обезумяват. Корпорациите подлудяват всички и всичко. Хаосът е неизбежен.

По същия начин – по обратния път (от A, през G и I, до L), се обяснява и показва откъде и как идва и се **кумулира силата, откъде идва енергията** – за да се решават в държавата съвременните проблеми, за да има бърз ръст, за да има натрупване, за да има съпротива срещу външни опасности,

за да може да се разширява зоната на влияние на големите държави с имперски амбиции. Откъде идва силата?

Силата идва от икономиката, от парите, от корпорацията, от стоките, от услугите (A). Това обаче, ако не бъде подкрепено и контролирано от държавата, има малък или обратен ефект (G). Ако не е законодателно закрепено и легализирано, също има малък или обратен ефект (I). Ако не се стигне и до масовата ценностна система и психика, която да съединява и сплотява, а не да противопоставя и агресира, икономиката продължава да виси, превръща се в корупционна и криминална (L). Ако има натрупване и кумулиране: икономика, плюс здрава държава, плюс интегриращ закон, плюс съхранена гражданска социална и морална спойка, кохезия – това е устойчивото общество.

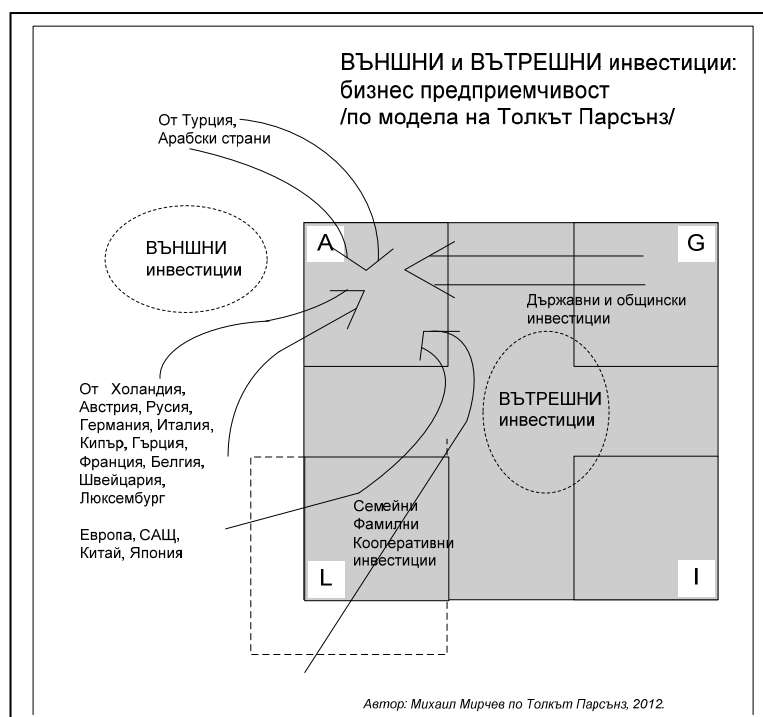
Обратно, използвайки този модел, се вижда как се генерират съвременните кризи на структурно, макро-структурно равнище, вътре в обществената система. Сега тук разглеждам държавата САЩ, всичките ѝ проблеми са тук.

Ако разгледаме държавата и обществото на България, всичките ни проблеми са тук, системната криза на икономика и държава ясно се виждат тук – чрез този теоретичен модел за обществото и неговата методологическа сила в анализите, в диагнозата, при прогнозиране.

Нещо по-конкретно.

Направих един анализ за **икономическите функции на съвременното семейство като стопански и икономически субект – конкурент на външните инвестиции.**⁹ Анализирах външните

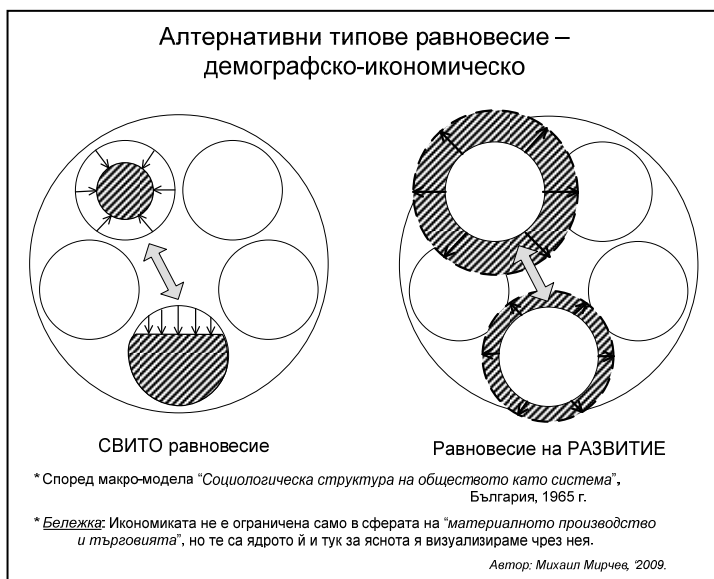
инвестиции срещу онези, които идват от семействата. Но не от 20-те свръх-богати фамилии, а от петстотинте хиляди „дребосъка“. Една огромна гражданска маса, която нещо прави – инициативно, много гъвкаво, продуктивно, с ниска норма на печалба, но упорито. Това са малки зрънца, които се натрупат в общ обществен план. Семейните инвестиции от масовия човек, включително на не особено богатите, като маса пари. Ако може по някакъв начин това да се изчисли, съм дълбоко убеден, че така прокламираните външни инвестиции спрямо дифузно латентните по линия на домакинствата, включително сив сектор, спрямо държавните и общинските инвестиции, всъщност това число не може да бъде много по-голямо.

Икономиката е здравословна, когато **тези три субекта на инвестиране са балансирани** – дават им се специфични стимули. А не държавните инвестиции да бъдат negliжирани и идеологически стигматизирани, а семейните инвестиции и бизнес да бъдат премачквани по всякакъв начин, като се дава път само на супер големи, при това чуждестранни инвестиции, само на така нар. „стратегически инвеститори“.

Друг премълчаван проблем: **българската икономика, когато оперира в България, но не е българска като собственост**, физически номинално е елемент на нашата обществена система, но **реално е елемент на друга обществена система**. Тук ви предлагам друга схема, от която се вижда, че когато в една от сферите рязко се свие пропорцията и структурата, това веднага се отразява в другите сфери.

Вижте, само за четири години в България – от 90-та до 94-та, половината индустрия и 80% от земеделието изчезват, 1 млн. от работещите са изхвърлени в безработица. Само за 4 години 25% от всички работещи са изхвърлени като ненужни безработни. И веднага да потърсим какво става в другата сфера. Например, в сферата на възпроизводство на населението, в семейството, тези 1 млн. къде са? Тук ли остават или системата ги прогонва в емиграция? Имат ли смелост да раждат деца? Как се справят със своята „излишност“ и ситуацията на деградиране?

Тези един милион изхвърлени безработни са минимум в 700 000 домакинства. Хората остават без работа и без шанс да си намерят работа по професията си на нивото на позицията, на която са работили, на нивото на квалификационното равнище, откъдето са отпаднали. Какъв ефект се пренася от сферата на икономиката към сферата на семейството (възпроизводство на населението)? Първо, доходите се свиват. Второ, бързо се потъва в свръх-несигурност и паника от откъснатата перспектива. Веднага се въздейства върху ценностите. Младите поколения започват да казват: „*Ми, аз защо да уча бе, тате, я виж ти с твоето учене докъде я докара*“.

След това всичко се пренася към сферата на политиката, към духовната сфера, в телевизора – към втората, третата и четвъртата сфери.

Когато едната сфера „повлече крак“, проблемите и деградирането се прехвърля към другите сфери в системата на обществото. Защото в системата има структурно-функционални връзки и те действат абсолютно закономерно – без никого да питат. Системата бързо от едно ниво на равновесие, минават 5-10-15 години, и отива в ново ниво на равновесие. В случая с Прехода в България след 1990 г. – **от високо към драстично по-ниско качествено ниво на равновесие**.

Достатъчно равновесно е българското общество през 1988 г., видимо е равновесно и през 2008 г. Но това са системни равновесия на един и същи народ, общество и държава, но на две различни качествени равнища. Всички тези неща се виждат много ясно, когато методологически се използва макро-модел.

В момента се **възражда типичен класов антагонизъм**, защото срещу работодателите, които имат все по свита и олигархизирана структура, стоят свръх експлоатираните наети. Действат механизми не просто за задържане на ниските възнаграждения, но в момента продължават усилията за намаляването им още и още.

Междувременно е изхвърлена една огромна армия нормални хора, които искат да работят и да се реализират чрез продуктивност, към така нар. „класа на излишните“¹⁰. В България тя е около 1,5 млн. Само 600 000 са безработните – регистрирани, плюс така наречените обезсърчени, които не се

регистрират, но фактически са безработни. А като сложите още над 1 млн. трудова емиграция, които са отишли някъде навън, не защото отиват на по-добро място, а защото тук просто нямат минимални условия за оцеляване.

Новият класов антагонизъм – той просто ни удря в очите: Не е нужно да сме и толкова големи теоретици, за да го виждаме. Ако се върнем към Маркс, всички тези неща си се подреждат и концептуално. Въпросът сега пред нас е **идеологически** – да имаме смелостта да започнем да използваме и този инструмент, **методологически инструмент – макро-моделите**, които **от приказките за бедност и неравенства ни качват до проблематиката на новия класов антагонизъм и неговата системна детерминираност.**

В момента се създава не нещо друго, а **революционна ситуация**. Дясното се радикализира, за да може да удържа ситуацията. Отдолу – лявото, също се радикализира. Защото умерените леви и центристски партии вече се показва, че не защитават в необходимата степен, нито с последователност и ефективност, интересите на оцетените средни, ниски и още по-ниски и аутсайдерски слоеве. Затова се радикализира днес политиката. Така Европа стигна до Украйна и нео-нацистката хунта от Февруари 2014 г.

¹ Съгласно кръглия модел на обществото като система: България, Стоян Михайлов, 1965 г. Виж в МИРЧЕВ, Михаил. *Текстове 2. Покана за социология*. 2-ро доп. и прер. издание. Изд. „М-8-М”, С., 2011, с. 305-336.

² BODDY, Clive R. *The Corporate Psychopaths Theory of the Global Financial Crisis*. In: Journal of Business Ethics. Vol. 102, (2), 2011, pp. 255-259. Тук можем да се обърнем и към друг важен текст: **World Wealth Report: Rich Getting Richer** (2015, Capgemini). Говори се вече за така нар. „Psycho-Capitalism”.

³ Американският долар е подложен на ограничаване, изтласкване и елиминиране като доминираща световна валута. Броят на държавите, изоставили долара и преминаващи към разплащания в други валути ускоряващо се увеличава след 2012 г. Вижте само списъка: Бразилия, Уругвай и Аржентина; Китай, Виетнам и Тайланд; Австралия и Южна Африка; Русия, Беларус, Казахстан, Армения, Евразия; Турция и Египет; Иран и Индия. Алтернативните финансови центрове вече имат ясно географско позициониране: Москва, Пекин, Ню Делхи.

⁴ МАРКУЗЕ, Херберт. (1964) *Едноизмерният човек. Изследвания върху идеологията на развитото индустриално общество*. ИК „Христо Ботев”, С., 1997.

⁵ FUKUYAMA, Francis. *Political Order and Political Decay: From the Industrial Revolution to the Globalization of Democracy*. Profile Books, 2014.

⁶ ФРОМ, Ерих. (1941, 1965) *Бягство от свободата*. Изд. „Захарий Стоянов”, С., 1998.

⁷ ФУКУЯМА, Франсис. (1992) *Краят на историята и последният човек*. Изд. „Обсидиан”, С., 2006.

⁸ БЕЛ, Даниел. (1976) *Културните противоречия на капитализма*. Изд. „Народна култура”, С., 1994.

⁹ МИРЧЕВ, Михаил. *Икономически функции на съвременното българско семейство*. В: „Научни трудове”, Изд. комплекс – УНСС, 2015.

¹⁰ МИРЧЕВ, Михаил. *Трудово-производително разслояване. Двете нови класи*. В: *Социална динамика и цивилизационно разслояване*. Изд. „М-8-М”, С., 2009, с. 293-315.